

VERENIGING „OUD VORDEN” te Vorden

„VORDENSE KRONYCK”

Uitgave van de vereniging „Oud Vorden”, opgericht 30 maart 1981.

12e jaargang, no. 1, december 1994.

Oplage 250 exemplaren.

Secretariaat: Mevr. F. v. Druten-Vrieze, Ruurloseweg 61, Vorden.
Tel. 05752-2260.

Bankrelatie: Bondsspaarbank rek.nr. 92.31.08.394
t.n.v. Vereniging „Oud Vorden”.

Inhoud

1	Prinsgezind of patriot	H.G. Wullink
2	Herinneringen van voor de Tweede Wereldoorlog	H.C. Kettelerij
3	Linde van voor 1940	H.G. Wullink
4	De vergissing	H.C. Kettelerij
5	De havezathe Mengerink,
ook genaamd het Huis te Vierakker	J. Harenberg
6	De zaak Boeijink	J. v.d. Broek

Bestuursmededeling

Het ligt in het voornemen van het bestuur van onze vereniging om bij de 50-jarige herdenking van de bevrijding op 1 april a.s. een extra „Kronyck” uit te geven. De inhoud van deze „Kronyck” zal dan in zijn geheel betrekking hebben op de belevenissen van mensen gedurende de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding.

Denkt u een verhaal te hebben dat de moeite van het opschrijven waard is, stel u dan in verbinding met de heer G. Koop, telefoon 2292 of H.G. Wullink, telefoon 1342.

Bij voorbaat dank voor uw reactie.

Prinsgezind of patriot

Op het moment dat de voorbereidingen voor de eerstvolgende 'Kronyck' worden getroffen, vinden er vele herdenkingen van de operatie 'Market Garden' plaats. Over een half jaar volgen dan weer de herdenkingen van de bevrijding, vijftig jaar geleden. Daaruit ontstond het idee eens tweehonderd jaar terug te kijken naar de Franse tijd, in het tijdvak 1794-1795.

Summier is hier al over gepubliceerd in 'Vorden, een historische verkenning' met o.a. een kleine weergave van een dagboek van een onbekende Vordenaar. Hierna vindt u een wat uitgebreidere vermelding van dat dagboek, maar eerst een algemeen overzicht van de toestand in die tijd.

Het patriottisme krijgt hier in de Achterhoek in de tweede helft van de 18e eeuw steeds meer aanhangers. Over het algemeen was men hier niet zo prinsgezind, de slechte economische toestand zal hier niet vreemd aan zijn. Op meerdere plaatsen in de Achterhoek werden burgerwachten opgericht die zich oefenden in het gebruik van wapens. Dit gebeurde meestal in het geheim omdat het door de overheid verboden was. Bekend is ook dat Baronesse van der Borch de grote zaal van het kasteel voor oefeningen beschikbaar stelde. De patriotten hadden ook een eigen vlag, deze is later onder de toren teruggevonden.

Voor men echter om de vrijheidsboom kon dansen, waren er eerst nog jaren van angst en oorlogsdreiging te overwinnen. Doordat de bevolking onderling erg verdeeld was (een gedeelte prinsgezind en een ander deel patriot) heerste er onderling een groot wantrouwen. Tegenover de Franse legers stonden de eigen Staatse troepen, gesteund door Engelse, Oostenrijkse en Hannoveriaanse troepen.

De notities geven het volgende beeld van september 1794 tot mei 1795: Het laatste kwart van de achttiende eeuw kenmerkt zich door de opkomst van het patriottisme. De roep om meer vrijheid klonk allerwege, wellicht in navolging van Amerika. Vooral in de Achterhoek maakte de beweging opgang, men was hier niet zo erg prinsgezind. Deze drang naar meer vrijheid had ook tot gevolg dat er burgerwachten werden opgericht, deze bestonden uit wat men nu schutterijen zou noemen, ze oefenden zich in het gebruik van wapens. Ook hier in Vorden bestond zo'n schutterij. Vaak werd het hen verboden te oefenen, dit gebeurde dan op besloten plaatsen. Baronesse van den Borch stelde in 1784 de grote zaal van het huis te Vorden voor dit doel ter beschikking. In het begin van deze eeuw werd de patriottenvlag in de toren teruggevonden. Zeker zullen ze ook hier bij de komst van de Fransen om de vrijheidsboom hebben gedanst.

Voor het zover was gingen er echter nog jaren van angst en vertwijfeling voorbij. Het was toen al niet anders dan nu in tijd van oorlogsdreiging. (Een goed inzicht omtrent de gevoelens van de burgerij op het eind van de achttiende eeuw geeft een notitieboekje uit de jaren 1781-1795, bijgehouden door een onbekende Vordenaar. Speciaal over de jaren 1894-1895, waarin de Franse troepen opdringen naar de noordelijke Nederlanden, bevat het boekje interessante gegevens.)

Voor een goed begrip: het eigen Staatse leger der Nederlanden werd gesteund door Engelse, Hannoverse en Oostenrijkse troepen in de strijd tegen de Fransen. Onder de bevolking zelf heerste grote verdeeldheid door de verschillen van inzicht van enerzijds de patriotten en anderzijds de prinsgezinden.

De notities geven het volgende beeld.

1784-1785-1786: Alhier een geest van Patriotisme.

27 Sept. 1794. Alhier een wacht opgericht, deze patrouillen door het gehele dorp van 11 tot 4 uur 's-nachts, ieder uur roepen het gehele dorp door, bij beurten omgaande.

11 Oct. 1794. Hier horen schieten vanuit de richting van de Rijn.

21 Oct. 1794. 's-Avonds tijding dat er ingequantiering zou komen van Hannoverse troepen.

19 Oct. Zondagavond zijn 5 franse emigranten, in Engelse dienst, hier te Vorden geweest. Hier aan Mellink's huis 2 fles genever gedronken en aan de Steege een stuk spek meegenomen.

22 Oct. 's-Namiddags tot half zes uren zelfs op allersterkste wijze hier te Vorden horen canonneren, men zegt dat het op de Schenkenschans is geweest. Een ieder verbergt zijne goederen op geheime plaatsen.

27 de. 6 man Quartiermakers hier gearriveerd om quartieren te maken voor 100 man en 150 paarden. Van Zutphen order gehaald dat zij naar Roderlo moesten vertrekken.

29 Oct. Hier te Vorden een commando ruiters van Tuill, 18 man, ingequantierd om voor alle stroperijen te waken, alle dagen naar alle kanten van het dorp gepatrouilleert. Deze week des daags vreselijk met het kanon horen schieten. 's-Nachts het licht van de bommen aan de lucht gezien. Deze gehele week zo sterk geschoten dat de glazen dreunden.

18 de. Te Zutphen aan de wallen aan het werk. Ieder, het scholambt 300 man, district moet daartoe de manschappen leveren tegen een gulden daags, ieder man met de schop, en met paard en kar twee gulden. De nodige manschappen zijn in menigte vrijwillig opgekomen. De Warnsveldse kerk ingerichtend tot quartier voor die werklieden zodat daar geen godsdienst meer geoeffend wordt.

Den 21 Nov. des vrijdags voor de middag om 10 uur even voor de bidstonde,

is alhier op Zutphen doorgetrokken een trein Bagasie van de Hannoverse armee, dat bijna een uur aan een stuk duurde.

Den 1 Dec. in Wiersche, Linde en Mossel 163 man Hannoverse troepen geïnquartiert, niet gekomen.

Den 26 Dec. om 12 à 1 uur zijn er dertig wagens, ieder met vier paarden bespannen, hier te Vorden geprest om van Doesburg meel te transporteren waarvan er tien met brood 2 maal achtereen naar Emmerik hebben moeten varen en zijn dinsdagavond den 30 Dec. hier weder gekomen. (Vgl. de notities zijn er ook nog naar Dorsten, Duisburg en Mühlheim wagens geweest, deze kwamen vrijdags terug.)

1795 den 18 Jan. Een verbaasde retraite van de geallieerden. 's-Morgens om drie uur worden we gewekt om een bed voor een officier klaar te maken. Wij gingen aan het werk om alle zaken te redden en te bergen, alles was in oproer in het dorp. (Er volgt dan een beschrijving van strubbelingen tussen de Engelsen en Hannoverse, doch, zo gaat de notitie verder: "de Engelsen kregen de overhand. Zij maakten zich meester van het gehele huis, zodat de vrouwe moest vluchten, die 's-nachts aan ons huis sliep. 2 Schildwachten werden er voor de deur geplaatst, ook 2 kanonnen! 3 Vuuren werden in het huis gestookt en een daarbuiten. Op de dële slachten zij schapen, zij hebben ook verscheidene dingen meegenomen. Er zijn er die er 40 in huis hebben gehad.

Woensdag den 20 kwam hier het 2 Regiment cavallerie dat in het dorp, Veldwijk, Mossel en een weinig in Linde geplaatst werd, onder huis Hackfort waren een grandier regiment ingevallen. Bij de domine was het piquet van de ruitery, 20 man, in de schuur, keuken en paarden in de schuur. Op de Dijk en de Zutphenseweg stonden schildwachten te paard.

Den 19 Jan. De Engelsen hadden rondom het dorp tot bij Wachtelen, Norden, Zelst in den Enk en overal schildwachten staan, zodat niemand 's-avonds uit het dorp heeft kunnen komen. Bij de brug een kanon en een schildwacht met een brandende lont. Overal stookten zij buiten vuuren zodat men vreesde dat het dorp in brand zou steken.

27 Do. o.a. op Vorden het Huis Prins Adolf, zoon van de koning van Engeland. Op de Wheem Prins Swartsbourg. Den 28 Jan. kwam mijn zuster, vrouw Melink, snags om 1 uur in de kraam van een jonge dochter. Terwijl zij 2 officieren en 2 knechts in huis hadden.

Zat. den 31 Jan. worden 200 man cavalerie in Linde gebillieteed, het wordt verzekerd dat de Fransen in het Welle bij Deventer zijn. Wij verlangen dat wij een haast uit onze bekommring verlost zullen worden, maar men vreest nog zeer voor Keizerlijke troepen die ons zeer beginnen te naderen en die het ook op andere plaatsen slegt maken.

Den 2 Febr. om 11 uur een troep jagers, die Jan Enserink dwongen om mede

te gaan naar Roderlo. Hij wilde haar een gids van de onderrechter bezorgen tot wegwijzeren. Maar zulks niet batende wilde hij de schoenen aantrekken, maar wiert bij de haren uit het huis gesleept. Het glas ingeslagen en hem op barbaarse wijze geslagen, zodat hij met de klompen aan moest mede.

Sagtermiddags waren onder Hackfort enige Emigranten Choiseul Huzaren gekomen die bij Bosman begonnen te plonderen.

Gisteravond Tjoonk wedergekomen van agter Bentheim, zijn wagen en 2 paarden agtergelaten en Hietbrink een kar en paard.

Do. 4 Febr. Woensdag Stroman en E.L. Mellink naar Zutphen geweest die ons rapporteerden dat door de burgers, welke de wapenen die er in 1787 zijn afgenomen, met force weder van het stadhuis hebben gehaald en een Revolutie veroorzaakt. De regering afgezet, een vrijheidsboom geplant.

Donderdag den 5 Febr. kwam alhier een keizerlijke patrouille van Hengelo alwaar dezelve op een gewelddadige wijze geplondert en de mensen mishandeld hebben, om 8 uren in ons dorp, die Arent Lindeboom wonende bij H. Wesselink op de heuven, najoeg eene hem zonder iets te zeggen verscheidene slagen met de pallas gaf en hem dreigden de kop in te hakken. Dog Arent de pallas greep en hem afnam, vluggende bij mw Minderman in huis, alwaar zij hem volgden en begonnen te plonderen. Aanstonds kwam er alarm, de klok wier verscheidene pozen geluid. Waarop gehele dorp en boeren met gavels, grepen en geweren opkwam om dezelve af te weren. Zij dreigden ons met veel volk te komen van Hengelo, waar zij 2000 man hadden. Haar wier geantwoord dat wij niet vreesden en dat maar spoedig mars. Waarop zij afdeinsden en wij haar volgden. Zo aanstonds kwam er een Franse patrouille tot onze bijstand die met veel gejuich ontvangen wierd, die met onze gewapende manschappen de Keizerlijken achtervolgden tot in het veld. Dog ze al te ver waren. Maar te Hengelo komende, waar dat gespuis toen nog aan het plonderen was, in aller ijl ten getalle van ongeveer 200 man gingen vluchten. De Fransen trokken dadelijk weer van hier.

Zat. 7 Febr. Om 7 uur 's-morgens kwam hier een Franse patrouille van 5 man. Om 10 uren een van 9 man.

Enige dagen geen Fransen tot de 23.

23 's-namiddags om 1 uur kwam hier 40 man huzaren, 5 uur 200 Carmioolem. 25 de Vrijheidsboom geplant en verscheidene requisieten van haver, hooij en stroo wierden geeist en ook geleverd.

3 Maart. Van hier naar de landdag L. Mellink en L. Eishof.

4 Maart zijn hier gekomen 250 man Franse Cavallerie en 800 man infanterie, voor de cavallerie requisieten van haver, hooij en stroo.

16 Maj. Tussen de Franse en Hollandsche Republicques voor de vriendschap of en defensie Alliantie Tractaat gesloten.

Tot zover dit notitieboekje. Wat de leveringen van hooij en stroo betreft: In het

archief van het huis Hackfort bevindt zich een lijst van aan de Franse Armeë geleverde goederen door het district van Vorden. Hierop komt o.a. voor:

Diverse malen 20 of 30 rations hooi.

Diverse quintalen stro.

Een duizend negenhonderd en vijftien broden.

Vijf en twintig 'Forde' brandhout.

Drie honderd drie en negentig rations haver van $\frac{3}{4}$ schepel.

Dit zijn slechts gegevens van een lijst, daar deze aangeduid is als tweede lijst zullen er vermoedelijk nog wel meer zijn. Ook toen was een bezetting door een vreemde mogendheid al geen pretje en vroeg enorm veel van de bevolking. Ondanks de vele goede dingen die de Franse bezetting meebracht (denk aan de bestuurshervorming) zullen de meesten toch wel bijzonder verheugd zijn geweest toen Napoleon bij Waterloo verslagen werd. Zeker de jongens die de soldatenleeftijd bereikten en nu tenminste niet meer in vreemde (Franse) krijgsdienst hoefden aan te treden.

In het dagboek wordt enkele malen de Wheme genoemd, volgens het archief van de Ned. Herv. Kerk toen bewoond door de predikant J. Colenbrander: 'hij woont op de Wheem + hofken'. Ds Colenbrander was in 1794 van Bahr en Lathum naar Vorden gekomen, hij overleed in 1811. Hij verdjende hier per jaar f 525,- + 12 vim koorn 'die hij liet ophalen'. Tot de Wheem behoorden '2 kempkens en 2 koeien waarop jaarlijks pacht tegen kwitantie betaald wordt'. De koster, tevens voorzanger en schoolmeester, genoot een tractement van f 50,-, drie vim koorn en 17 schepel rogge uit onderscheidene plaatsen genoemd (spintzaad) en daarbij nog emolumenten zoals trouwen, dopen en begraven.

Eveneens in het archief van genoemde kerk bevindt zich een lijst der bevolking van het Nederkwartier van Zutphen, maart 1809. Tot dat Nederkwartier van Zutphen behoorden naast het Richteramt Vorden ook Warnsveld, Almen en Gorssel.

Voor ons van belang zijn de cijfers over Vorden. Gesplitst naar de buurtschappen geven ze het volgende beeld:

Delden	244 N.H.	94 R.K.		
Dorp	302 N.H.	41 R.K.	1 Lúth.	7 Joden
Linde	328 N.H.	100 R.K.		
Mossel	352 N.H.	128 R.K.		
Veldwijk	450 N.H.	27 R.K.	2 Luth.	

Met een kwart van het huidige inwonertal zal het toen beslist wat gemakkelijker geweest zijn de Dorpsstraat of de Zutphenseweg over te steken!

H.G. Wullink.

Herinneringen van voor de Tweede Wereldoorlog

Ummezetten en stobben uutmaken

At t'r vrogger un stuk bos of heie in odder emaaft mos wodn veur land of weie, mos dat met de hande gebeurn. Jao natuurluk met de biele en de schuppe, maor met de hande!

Buldozers of sjofels zo as now waarn d'r nog neet. As kind he'k de luu vake in 't bos an 't wark ezeen, maor in 't begin van 'n oorlog (1941) he'k zelf ok nog un halven bunder bos an enommen umme de stumpe d'r uut te maakn. D'r was gin tied van bepaold wanneer 't klaor mos wean. Dus a'k un paar dage wat anders had te doen, kon'k dit laotn wachten.

Ik had dit an-enommen veur drie cent de vierkante meter, dus a'j un betjen daghure wollen hemmen mos i'j toch zo'n honderd vierkante meter per dag ummezetten en de stumpe d'r uutgraven.

I'j begonnen an de kante un breeje vore van twee spit breed en twee spit diepe d'r uut te gooien (dat mos dan later met peerd en karre in de laatste vore ebrach wodden.) Dan begon i'j met un vore van tien meter lang en hopen da'j d'r dan daags tien meter van umme kregen. 't Mooiste was a'j un meter meer umme kregen, at 't ow dan 'n volgenden dag wat tegenzat, kwam i'j nog gelieke uut. I'j mossen wel zörge da'j un breeje vore heeln, dat warken völle makkelukker, veural at t'r grote stobben inzatten, dan ko'j d'r goed onder graven.

As i'j zo un halven bunder veur ow zeet a'j d'r an begint, dan denk i'j wel 's: wat he'k mien op 'n hals ehaald. Maor bu'j d'r un dag of wat hen ewes, dan kriej d'r vanzelf zinne in.

Ok bun ik d'r zommers nog 's un paar dage hen ewes too ik zo gauw neet wat anders te doen hadde, maor dat veel neet met. Vrog beginnen en dan töt de meddag, dan ko'j 't toch haos neet meer maakn. Dan ging ik meestal un paar uur in de schemme liggen slaopen en wieter was 't dan weer warken umme die honderd meter umme te kriegen.

Dit vertel ik ow neet da'j armoed of meeliejen met mien mot kriegen. Dat was too heel gewoon, i'j wissen jao neet better, maor i'j waarn wel altied lekker buuten in de vri'je natuur. Dit is now allemaole heel anders, gelukkug wel. Maor toch is 't goed dat 't opeschreven wöd. Dan könt ze later nog 's leazen hoe wi'j vrogger ewarkt heb.

Kachelholt

As i'j in de harfsdag zeet hoevölle brandholt as d'r bi'j huus ehaald wod veur de open heerd of allesbrander, dan mot ik altied an vrogger denken. Toe mos iederene brandholt hemmen um de kachel te stokken en veur 't fenuus umme zomer en winter etten op te kokken. Soms was 't in de zomer neet

te holln van de hette in de kökken. Too dan ok in de latere jaorn 't gas kwam, was iederene blij. Un hoop wark minder en ok völle makkelukker.

Meestieds koch i'j un peceel brandholt op stam, daor ging i'j dan in de winter hen umme 't an de grond te maakn, de biele mos i'j dan wel goed scharp hemmen. Met de iepe uutsneujen, 't dikke holt stuk veur stuk op de nekke uitdragen nao de kante, waor dan un boer met peerd en wagen bi'j kon. Had i'j dat bi'j huus, dan wodn dat met de spanzage met de hand an blokken ezaagd en daornao ekleufd met de biele. Daornao wodn 't in de holtloze epakt waor at 't dreugen kon. Uren wark ging d'r in zitn.

Dan ging i'j ok nog weer nao 't bos umme de uutgesneujde tekke an busse te binden. Was dat klaor dan brach i'j die ok weer nao de kante van 't bos en zetn ze daor an heupe van vief. Peerd en wagen kwam d'r dan weer an te passe um ze nao huus te haaln en ze daor an un 'bosmiete' te zetn. At ze dreuge waarn wodn ze gebruikt veur 't stokken van de fenuuspot umme 't veevoer in gaar te maakn. Ok 't water veur de wasse wodn d'r in an de kok emaaft en natuurluk ok bi'j 't slachten van un varken. Daor wodn 't varken eers met kokkend water begotten, dan gingen de strubben d'r goed af. Dat heite water veur de wasse wodn gebruikt in de trommel, daor kwam 't wasgoed in en dan mos t'r un uur met de hand edraaid wodn. At de jeugd dit heurt verklaort ze ons veur gek, maor i'j wissen neet better.

Now wi'j 't toch oaver holt heb, eiken stobben van de akkermaolsheggen ko'j soms veur niks kriegen. Bettere brand he'j nog nooit ehad, maor i'j mossen 't kleuven wel kennen, anders äösen i'j ow kapot. As jonge was ik al wel 's met mien vader met ewes en had zo'n betjen de kuns af-eekken. Zodoende lukken mien dat nog wel redeluk goed en heb vake goedkoop brandholt ehad. 't Mooiste ko'j 't kleuven at 't bevroren was.

Wat 't soort holt betreft, was t'r natuurluk ok wel veschil, maor dat wis too iederene wel. Dennenholt wodn soms wel gebruikt veur de fenuuspot, in huus ko'j dat grei neet hemmen. Now zee ik ok wel 's dat ze van coniferen 't dikke holt bi'j huus heb liggen. Dan dank ik ow! Ik bun dan bli'j dat ik neet in die kamer hoeve te zitn.

Wat 't zagen en kleuven betreft: daor draait ze now de hand neet meer veur umme, met de motorzage en de ni'jerwetse kleufbeitels hef 't niks te beteikenen. At zee d'r now ok zovölle wark an doen mossen as wi'j vrogger, denk ik dat ze zich nog wel twee keer zoln bedenken. 't Is waor, at de open heerd brent met goed eiken- of beukenholt, is 't warkeluk gezellug.

D'r zal now wel iets minder stof wean as vrogger too ze in de kökken un vuur hadd'n met 't dikke holt in 'n holthoek en neet te vegetten de tekkebusse dee ze zo now en dan anschaoven. Matten op de vloer kennen ze nog neet, soms un lemen vloer dee ze met de tuutert-bessum anveagen. A'j dat zo least is t'r in un mensenleaven heel wat veranderd en de volgende generatie zal wel weer 'tzelfde zeggen.

An al dat gedoote zat wel een veurdeel: i'j konnen ow drie keer an dat holt warmen: eers in 't bos, later bi'j huus met 't zagen en kleuven en dan nog weer in 't vuur. Koldugheid hoeven i'j dus neet te lien, soms wodn d'r wel 's ezeg: 't is rechveerdug weer, warken of kelde lien.

Holtverkoop

Now ik 't oaver brandholt heb ehad, wi'k ow ok nog 's wat oaver de holtverkopings vetelln. Die wodn altied in 't veurjaor eholn, de verkoop ging altied in percelen. Meestal wodn die verkopings eholn in café's, zoas bi'j 't Bosmanshuus at t'r holt onder 't Hackfort vekoch wier. Van alles wodn d'r dan vekoch zoas brandholt, boerengeriefholt, rikkens (van dennenholt) van 't dunnere holt, van 't wat zwaordere holt kwammen de balken en slietens. Bakkersbusse wodn op zo'n verkoop ok vake an-eboan, die waarn deur de arbeiders van 'd'n heer' opebonden en wodn per vimme vekoch.

Nao zo'n verkoopdag ko'j de boern uut Baok en Steenderen un paar dage later zien vaarn met hele vrachten, in hoofdzaak dennenholt. Soms ok belaan met brandholt waor nog rikkepöste, vleisgavels en wostespielen inzatten of andersoortug gebruiksholt zoas bessum- of harkestellen.

Vrogger wodn dat allemaole uut de busse ehaald, wit emaaft, dat wil zeggen de schelle (bast) d'r afahaald en dan onder de loze te dreugen elegd. I'j greppen nooit mis a'j wat neudug hadden.

Daor is heel wat veranderd in al die dinge, gelukkig meespat ten goede veur mens, maor ok veur de diers. Denk maor 's an de peerde hoe die vrogger mossen äösen umme 'n vrach holt 't bos uut te kriegen. Alles was too nog zandweg, at 't dan 'n tiedjen nat weer was, dan wodden alles kapot ereen en wodd'n 't elken dag lastuggur veur de peerde umme met 'n vrach op 'n hadd'n te kommen. Zoiets kö'j ow haos neet meer veurstellen, maor was too heel gewoon.

H.C. Kettelerij

Linde van voor 1940

Onderstaand ABC werd voorgedragen op een feestje van een postbode. Dat was in de jaren zestig en droeg als titel: 'Linde voor 25 jaar'. Het gaat dus over de tijd van voor de Tweede Wereldoorlog. Ik vond het interessant genoeg om het een plaatsje in de 'Kronyck' te gunnen. Met dank aan degene die het mij ter hand stelde. De voornaam van de postbode is in verband met de privacy van de familie, veranderd.

A is de aanvang van het tochtje door Linde's dreven, 'k hoop dat het u bevalt, het duurt maar even.

B is 'Baank' waar 25 jaar geleden het haardvuur nog brandde en waar Jan jr. appels gaf aan ieder die er belandde.

Liep het tegen etensuur, dan schoof Mientje de takkebossen dicht bij 't vuur.

C dat was Clant die 'Boschhoekje' bewoonde en die geen belangstelling voor de geheelonthouding toonde.

D is het Dekkershuus, daar woont Gert Jan den zo mooi oaver dokters vertellen kan.

A'j den dokter haalt, zeg Gert Jan, dan begint 't met: 'Man je hebt koorts, je moet naar bed!'

I'j kriegt dan pillen, hee zeg: maak ow maor neet bange, maor onderwiel zet de boel zich vaste en hee is an de gange.

En dan begint e daar weer met te knooien en zo geet 't vedan, zo bunt dokters, aldus Dekkers Gert Jan.

E is vrouw Eijkelkamp, vanwege het mond- en klauwzeer en de scha, kreeg ome Kees van eur chokola.

F is Fikkie die begroet de postbode bijna op ieder erf, het antwoord van de postman is: 'Sterf'.

G dat was Gradus, een vette pette op zien heure, wat was den kearl altied gauw bie de deure.

H was Hendrik uut de kamer, hee zei 's tegen den dominee:
'Dominee 't geet ow net as den hond,
iele vedeent 't allebei met de mond'.

I dat was Isaac, een handelende jood
aan wiens brein het volgende gedicht ontsproot:

J Joop's huis stond in de vlam,
voordat er iemand kwam, was 't meeste reeds verbrand of uit het huis gered.

Zijn kalf stond nog op stal,
zijn vrouw lag nog te bed.

- Toen ging Joop aan 't overwegen,
 wat hiervan het eerst gered?
 Neen sprak Joop, ik neem het kalf, het is zo vet.
- K** dat is koffie, als ome Kees dacht dat geet mien vanmorgen mis, dan vroeg e
 bi'j Kettelerie va nde 'Boomgaard': 'wet i'j soms hoe late of 't umsgeveer
 is?'
- L** is het Liefferink, daor wonen Bennat Wall,
 zien vrouw die kon praoten, daor ston i'j van vesteld.
 As ome Kees allene is met oe, misschien dat'e oe dan 't verhaal van den
 olden hane nog wel 's veteld.
- M** is het 'Maolderink', daor was ome Kees ok as kind an huus,
 Dieke schonk koffie, Hendrik zat bi'j 't fornuus.
- N** is Nie-maot, een drop an de neuze, de piepe in de mond,
 ston Hendrik an den hoek van de schure, zien ogen glinstren in 't rond.
- O** is 'Oldenhof', den olden baas heiten Jan,
 met 't rogge inhaaln was e altied veuran.
- P** is de Predikant, die toen Linde's kapel in verval raakte,
 nog eenmaal 's jaars zijn tocht naar Linde maakte.
 Naar ouden trant werd dan de kermis ingewijd,
 door de jeugd werd dit moment al dagen lang verbeid.
 Voor 't opgeschoven raam sprak dominee een kort woord tot het publiek,
 en daarna klonk in het 'Weerdshuis' de vioolmuziek.
- Q** Zijn quitanties, daar heeft de postbode ook mee van doen,
 het geld zit tegenwoordig lossier dan toen.
- R** dat is Reugebrink, die wonen op een modderigen kamp,
 vooral als de boeren hadden geploegd dan was het een ramp.
 Daor kwam ik op een slechten dag ome Kees 's tegen,
 wi'j waren deurnat, 't kwam deur de wind, hagel en regen.
 I'j konnen in dat noodweer in die modder neet rusten,
 ome Kees zei: 'Zol ow noe wel un borreltjen lusten?'
- S** is 'Stroetwever', Jan Wieërs 'de Albino' had um ok as klant,
 en o wee as ome Kees daor gelieke met um was beland.
- T** is Toon van de mölle, as e ston in de grote deure,
 en hee zag un aardug deerntjen, dan zeie:
 'A'k zes wekke jonger ware wo'k den de lesse nog wel 's oaverheurn'.
- U** is de Uuthoek van Vorden, zeuven kwartier gaons hier vandan,
 'k wed dam ome Kees um wel dreumen kan.
- V** is de 'Vosser' die nao de Sluutersshuuze kwam,
 de weg is daor neet zo mooi as in Amsterdam.
 Van door ging ut nao Hendrik Gosselink, vol gas,
 maor meespat dat Hendrik net in de meddagslaop was.
 Aoverigens is e altied aadug goed wakker,

straks drink ik samen met um nog een afzaker.

W is 'Het Waorle', bie winterdag haos neet te bereiken,
maor veur nimmendal kriegt de boden gin ereiken.

X is net onbekende, hoeveel vreugde, hoeveel verdriet brengt de bode
dat hij niet ziet.

Y is de ijver waarmede de bruigom altijd zijn werk heeft verricht,
gesteund door de bruid deed hij meer dan zijn plicht.

Z is de zegen die ik u hierbij wil wensen,
mij wetend de tolk van al deze mensen.

Terwille van de originaliteit is aan de zinsvorming of spelling in het boven-
staande niet wat veranderd.

H.G. Wullink

De vergissing (waor gebeurd)

Jan van de Timpe hef al un jaor of wat AOW en dan begint vake ok de klachten te kommen. Hee is al un hötjen an 't klungelen met zien scholder. Eers is hee d'r met nao 'n dokter ewes, dee um un betjen pillekes hef veureschreven, maor dat hef um neet völle eholpen, den apotheker meschien wel, maor daor hef hee niks an.

Now is e un keer of wat nao de masseur ewes, jao zee neumt um nog anders, maor dat woord brekt hee de tonge oover. At e daor hen is ewes, knapt hee wel wat op al mot e d'r nog wel un keer of wat hen.

De veurige wekke mosse d'r's-maans ok weer wean. Met dat e vot geet, zegge tegen de vrouw: "Zörg maor da'j um tien uur de koffie klaor hebt".

Tien uur, de koffie klaor, maor gin Jan. Tien oover tiene, twintug oover tiene, nog gin Jan. Um half elf hölt t'r un auto veur de deure stille met, veduld, un fietse in de kofferbak. "Wat zö'w now hemmen", dech Mina dee metene nao buuten geet. Zenuwachtug ze ze: "Wat heb i'j emaaft?"

"Niks", zeg Jan, "dat slot kon'k neet lös kriegen en too hef Dik mien effen nao huus ebrach. I'j wet hoe dat geet op un darp, allemaole staot ze achter de gedientjes te kieken nao wat t'r an de hand is".

Buurman Willem kump t'r bi'j en zeg: "Jan, wat maak i'j dan?"

"Niks", zeg e un betjen nötelug, "dat verrekte slot kon'k neet lös kriegen, zodoende heb ze mien in huus ebrach."

"Is 't met de scholder zo slim da'j de vrouw zien fietse mot gebruiken?", zeg Willem.

"Bo nee", zeg Jan, "mien eigen natuurluk."

"Wat mo'j dan met un vrouwlufietse in de hande?"

Hee kan zich eigens wel veur de kop slaon, niks gin wonder dat dat slot neet lös wol.

Mina zeg: "Ik geleuve da'j old begint te wodden."

Wat now? Willem hilf ze uut 'n dreum. "At ik 's effen metginge en beurn 't achterrad op, dan brenge wi'j um samen weerumme."

Daor zat niks anders op. 't Slimste was dat ze langs 't pelietsieburo mossen. At ze eur zaogen, zollen ze menen dat ze de fietse ejat hadd'n. Hee zaog zich al zitten achter de tralies, op water en brood. En dan die präötjes in 't darp. "He'j 't al eheurd?, ze heb Jan vaste ezet, hee zol un fietse estoalen hemmen". Den enen zeg: "Daor geleuf ik niks van", den andren: "Wie had dat now van um edach" en weer un ander: "Ik heb 't zelf ezien dat ze um metnommen".

Maor 't ging goed, zee zoll'n wel an de koffie zitten, al hef Jan wel un paar keer achterumme ekekken. Bi'j de masseur zag e van de veerte zien fietse al staon. "Hoe he'k zo stom können wean", zei e tegen Willem.

Zee hebt um maor gauw umme eruuld en dan nao huus. Dat wodd'n veur de tweede keer loop'n, daor zat niks anders op, maor 't leep wel wat makkelukker. "Met de gekheid kriege wi'j wel late koffie, ze zol kold wodden." Mina had ze wel warm elholl'n en Willem had ok wel un köpken vediend.

"He'j nog wat besunders ezien?" vroeg Mina.

"Niks gin besunders", zeg Jan.

"Ik wet 't anders neet", was eur antwoord. "De kearl van de krante kwam hier langs. At den 't now maor neet heurt, anders schrif e d'r ok nog un verhaaltjen oaver". De pelietsie hef niks ezien, maor schienbaor die krantekearl wel, anders was dit neet eschreven.

Vake hef e nog motten heurn: "Jan, he'j de goeie fietse wel?" Un ander vroeg: "Leep dat makkeluk, a'j 't rad opbeurn?"

Zo geet 't altied: a'j de scha heb, krie'j ok de schande d'r bi'j. Hee hef wel eleerd veur at e 't slot lös wil doen, kik e el goed uut of e de goeie fietse hef. Want, zeg Jan, "Un ezel stöt zich gin twee keer an dezelfden steen".

Vorden, 1992

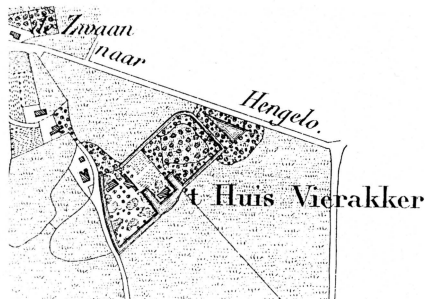
Geschreven door Drikus Kettelarij

De Havezathe Mengerink, ook genoemd het Huis te Vierakker

Wanneer we vanuit Vorden de Koekoekstraat uitrijden, dan krijgen we op zeker moment rechts de Leestenseweg en recht tegenover die weg zien we een groepje boerderijen, op een lichte verhoging in het landschap gelegen. Eén daarvan is het voormalige Huis te Vierakker, één van de adellijke huizen in de gemeente, maar thans helaas verdwenen.

Het Huis te Vierakker is voortgekomen uit de goederen Meyerinc en Hoveninc te Vierakker en vooral de eerste naam leidt nogal eens tot verwarring, want in het kerspel Warnsveld, waartoe Vierakker vanouds behoorde, vinden we nog twee goederen van die naam, namelijk te Leesten en te Eefde. En om het nog ingewikkelder te maken werd onze Meyerinc later Mengerink genoemd.

Omstreeks 1382 zijn beide goederen (Meyerinc en Hoveninc) in het bezit van Rolof Veeracker en in zijn nageslacht zullen ze geruime tijd blijven. Van Rolof vererven ze op Gheryt en van die op Roeloff van Vieracker, diens zoon en dan schrijven we 1402, dus de erfgenamen volgden elkaar nogal snel op. Na de dood van Roeloff van Vieracker volgt zijn zoon, weer een Gerrit, hem in 1449 op. En Gerrits zoon, weer een Roeloff, wordt beleend in 1469.

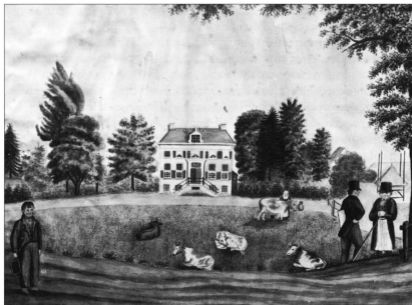
De aanleg van het landgoed. Uitsnede uit de kaart van de rivier de IJssel, door L.J.A. van der Kun en R. Musquetier, 1846.

Maar dan is de fut uit het geslacht Van Vieracker er kennelijk uit, want dan zijn er van deze tak geen mannelijke opvolgers meer. Na de dood van Roeloff van Vieracker, 'huers vaders', wordt in 1546 Mechtelt van Vieracker met de goederen beleend. Zes jaar later, in 1552, zal zij in het huwelijk treden met Derck van Dorth tot Blankena en haar Vierackerse bezit zal zij nalaten aan hun zoon Gijsbert, die er in 1602 mee beleend wordt. Het Huis Blankena bij Bathmen ging naar hun dochter Mechtelt, dus kennelijk waren de Vierackerse bezittingen het belangrijkste. Normaal gesproken zou de oudste zoon de vaderlijke erfgoederen hebben geërfd.

Gijsbert was de echtgenoot van Mechteld Stuerman, telg uit een bekend Zutphens patriciërs geslacht. Na haar dood hertrouwde hij in 1595 met Margriete Luessen. Ook Gijsbert zal niet lang Heer van Vieracker zijn, want al in 1617 zal zijn zoon Derck ermee beleend worden.

Derck trouwde in 1625 Anna Sophia Krijt, Vrouwe van Bussloo (bij Voorst) en nadat zij dat in 1649 van haar moeder Arnolda Doys erfde, schijnt het echtpaar daar verbleven te hebben. Derck overleed in 1658 en dan moet de erfenis worden geregeld. Hun zoon Derck Arnold zal Bussloo, dan kennelijk het meest belangrijke van de bezittingen, erven waarmee hij in 1664, na de dood van zijn moeder, zal worden beleend.

Zijn moeder en zijn zes zusters: Gijsberta, Machtelt Sophia, Jan Geertruit,

Het Huis te Vieracker naar een anonieme aquarel uit de eerste helft van de negentiende eeuw. (Particulier bezit.)

Anna Maria, Arnolda Margarietha en Dorothea besluiten zich van het Vierakkerse bezit te ontdoen in 1663. Kopers werden de Zutphense burgemeester Joan Ruyter en diens echtgenote Susanna van Rhemen, die er in 1663 mee beleend werden. Joan trouwt na het overlijden van zijn eerste echtgenote in 1674 met Stephana van der Hell, die al vier jaar later weduwe is want in 1678 wordt zij beleend met: “’t Oudt leengoed de havesaete Mengerinck, nu Vieracker genoemd, met alle desselfs recht en gerechtigheid, . . .”. Bij de omschrijving van de erbij behorende gronden zien we een aantal bekende namen zoals ’t Distelweertjen (Diesselweerd), ’t Herlebroeck (’t Heerle) en de Vondercampen.

Wanneer Stephana Ruyter-van der Hell overlijdt, blijkt zij tot haar erfgenaam te hebben benoemd haar broer Casijn van der Hell, gehuwd met Wilhemina Huygens, Vrouw tot Clarenbeek bij Arnhem. Casijn zelf bezat de Wildbaan bij Brummen. Casijn werd in 1717 met Vierakker beleend. Wanneer beide echtelieden zijn overleden, wordt in 1733 de nalatenschap onder hun kinderen verdeeld, waarbij de havesathe Mengerinck of Vieracker toeviel aan de zoon Rutger, die in 1729 in het huwelijk was getreden met Johanna Charlotta van Heyden, Vrouwe van De Hoeve onder Borculo. Dit echtpaar besluit in 1741 tot verkoop van het Huis te Vieracker en in dat jaar droegen zij het goed tegen een lijfrente van f 1.000,- per jaar over aan Rutgers oomzegster Wilhelma Catharina van Till, echtgenote van Arent Willem Antony van Wijnbergen. Voorts moest de nieuwe eigenares haar zuster Anna Elisabeth Margareta van Till een jaarlijkse lijfrente van f 200,- uitkeren.

Na het overlijden van Van Wijnbergen hertrouwt Wilhelma Catharina met Samuel van Eck, Heer van Overbeek te Velp. Bij acte van 5 februari 1770 wordt haar nalatenschap verdeeld waarbij aan haar zoon Jan Carel Baron van Eck wordt toebedeeld: “Het havesaet de Vierakker, huis, bouwhuis, hooven, vijver, gragten, opgaande boomen, akkermaalsbosschen en heggen, onderhoorende boeren-daghuerders erven, bouw-, hooy- en weydelanden en plagvelden, inkomende tinsen, lheenkamer en erfmarkenrigterschap”. Jan Carel is op dat moment nog minderjarig; in 1778 treedt hij in het huwelijk met zijn volle nicht Françoise Madelon Barones van Till, dochter van Casijn van Till tot de Wildbaan.

Het uiterlijk van het Huis te Vierakker is bekend van de hierbij afgedrukte aquarel waarop wij een eenvoudig achttiende eeuws huis zien, twee etages boven een hoog souterrain en een zolder erboven, geheel volgens de oost-Nederlandse opzet van vijf ramen breed. Vond het echtpaar Van Eck-van Till dit huis te eenvoudig, of lag het te afelegen? In ieder geval hebben zij besloten tot verkoop ervan.

Voor het eerst komt het Huis te Vierakker in burgerlijke handen, wanneer we het korte ‘Ruyter-intermezzo’ buiten beschouwing laten. Koper wordt in 1784

Hendrik Peter Möller, oud-equipageboekhouder aan de Kaapkolonie die naar Nederland teruggekeerd was en in 1783 burger van Zutphen geworden was. Vierakker zal hij voornamelijk als geldbelegging gekocht hebben, maar dat hij er gewoond heeft is zeker, want in 1789 is hij op het Huis overleden. Erg goed moet hij overigens niet geboerd hebben in Vierakker want zijn weduwe, Margaretha Anna Heijning, die overigens aan de Kaap was gebleven, erfde een berooide boedel. Möller had Mr. Willem Cornelis Boers aangesteld als executeur-testamentair en Boers kocht in 1790 uit die boedel het Huis te Vierakker. Dat werd in eerste instantie gekocht ten behoeve van Antony Christiaan Winand Staring, de latere dichter van Den Wildenborch. Die had zijn studie als landbouwkundige voltooid en wilde zich gaan toeleggen op de landbouw en bovendien had hij trouwplannen. Op Den Wildenborch woonden toen nog zijn moeder Sophia Wynanda VerHuell met Staring's stiefvader, de al eerder genoemde Mr. Boers. Het klinkt allemaal wat ingewikkeld, maar zowel Möller, Damiaan Hugo Staring (de vader van A.C.W.) en Boers kenden elkaar nog uit de Kaapkolonie waar zij overheidsfuncties bekleed hadden.

Toen de belening van Vierakker aan Boers plaatsvond, was het doel van de aankoop alweer vervallen want de ouders van de dichter hadden besloten om hem toch maar Den Wildenborch te laten omdat hij die toch eens zou erven. Boers kocht daarop de havesathe Nijenhuis te Diepenheim, waar hij met zijn echtgenote zijn intrek nam zodat hij Vierakker weer verkocht.

In 1794 wordt J.H. Knibbe, gehuwd met Barbara Brigentina la Becq eigenaar die overigens bij de verkoper een lening moest afsluiten teneinde te kunnen overgaan tot de aankoop. Met de aflossing van deze hypotheek ten bedrage van maar liefst f 30.000,- wilde het niet erg vlotten en om toch aan geld te kunnen komen, wilde Knibbe het goed in percelen verkopen, hetgeen niet werd toegestaan door Mr. Boers. Een zodanige verkleining van het goed zou

De Notaris de B A S zal op

18 November 1870 des middags ten 12 ure op het *Huis te Vierakker* onder Warnsveld doen in-zetten en één uur daarna voor *AFBRAAK* ver-kopen, genoemd *HEERENHUIS*, voorzien van gooten en killen met *LOOD* gedekt, bestaande uit drie verdiepingen en kamers met *MARMEREN* schoorsteen-mantels.

De Afbraak moet vóór 1 April e. k. wegge-ruimd zijn.

Dagelijks te bezichtigen.

*De afbraak-
advertentie uit de
Zutphense
Courant
van 12 november
1870.*

echtpaar Knibbe het goed in 1801 aan Carl Albrecht Wilhelm von Auer en diens echtgenote Friderique Charlotte de (von) Goldbeck uit Düsseldorf.

In genoemd jaar werd een opmeting van het gehele bezit gemaakt door de landmeter Van den Bergh. Het goed blijkt nogal verbrokkeld te zijn, slechts bij het Huis zelf bevindt zich een aaneengesloten complex. Bij de opmeting behoort een lijst met 65 huis- en perceelsnamen waaronder ook thans nog bekende zoals de Vonderkamp, de Vlieg, het Rasing, Nieuwenhuis of He(e)rlebroek, Holsterkamp, Busser en Oelenbroek. Ook worden vermeld het Grote en Kleine Koekoeksbosch waaraan ongetwijfeld de huidige Koekoekstraat haar naam dankt.

Maar ook de Von Auer's leven kennelijk te royaal want zij zien zich gedwongen om meerdere stukken land te verkopen en in 1809 nemen zij op het restant een hypotheek van f 1.000,-.

Vermoedelijk was dat alles niet voldoende om uit de nesten te geraken en in 1819 verkopen zij hun bezit aan Abraham Wiersema Walijen, rentmeester van de in de buurt van Bredevoort gelegen domeinen van de Oranje's. Een onbevestigde bron vertelt ons dat zijn eigenlijke familienaam Sevink was, maar of dat waar is valt niet te bewijzen. Feit is wel dat hij als eigenaar van het Huis te Vierakker wordt opgevolgd door Jan Hendrik Sevink en dat die al in 1830 in Vierakker woonde. Hij gaf als beroep op landbouwer en we mogen aannemen dat het goed toen al meer als landbouwbedrijf in gebruik was dan als buitenplaats. Na zijn overlijden werd J.U. Sevink eigenaar en die besluit tot verkoop.

Advertenties in de kranten delen ons mede dat op 9 mei 1866 in de herberg De Vlieg (oud-Vierakkers bezit, doch in 1808 door Von Auer verkocht aan Hendrik Klein Hekkelder) publiek zou worden verkocht: 'Het oud adellijk Landgoed Havezathe Vierakker, met Regt van Duiventil, gelegen op $3/4$ uur afstand van Zutphen nabij den grindweg Zutphen-Emmerich (= de Emmerikseweg over Baak) en aan den geprojecteerden kunstweg Zutphen-Hengelo (= de weg Zutphen-Wichmond), in de buurtschap Vierakker, gemeente Warnsveld', waarna een beschrijving volgt van huis, bijgebouwen en bijbehorende gronden ter grootte van 40 bunder, 54 roeden, 5 ellen.

Voor een landgoed is de oppervlakte niet bepaald groot te noemen, zodat de Von Auer's behoorlijk aan het verkopen moeten zijn geweest. Maar vóór de verkoop van het landgoed was er al een houtverkoop geweest, die in de krant van 21 april 1866 was aangekondigd en waarbij verkocht werden: '44 percelen, deels zware Eiken-, Beuken-, Esschen- en andere Boomen, waaronder van 3 ellen 2 palmen omtrek, geschikt voor molenstanders, assen, scheepstimmerhout, enz., staande op het te verkoopen landgoed Havezathe Vierakker'.

Koper van het Huis te Vierakker werd Evert Jan Heuvelink, die het uitsluitend voor de grond gekocht moet hebben teneinde er een boerenbedrijf te

beginnen. Voor het herenhuis zal hij weinig belangstelling gehad hebben, want in 1870, op 18 november, laat hij publiek op het Huis te Vierakker 'doen inzetten en één uur daarna voor *afbraak* verkoopen, genoemd *Heerenhuis*, voorzien van gooten en killen met *lood* gedekt, bestaande uit drie verdiepingen en kamers met *marmere*n schoorsteen-mantels'. De koper van de afbraak had de verplichting om de afbraak vóór 1 april 1871 weggeruimd te hebben.

Het Huis te Vierakker thans (achterzijde). Links het oude bouwhuis.

Zo verdween één van de grote landhuizen in de omgeving van Zutphen en het verdwijnen, vooral van de entourage ervan, zal zeker een landschappelijk verlies te noemen zijn. Gespaard bleef een bijgebouw dat tot boerderij werd verbouwd. Maar ook van dit bijgebouw is weinig bewaard gebleven want in 1950 werd het huidige voorhuis gebouwd, terwijl het achterhuis – dat oude bijgebouw – gedeeltelijk vernieuwd werd. In de tuin van het Stedelijk Museum te Zutphen staat een stenen achttiende-eeuwse tuintafel afkomstig van het Huis te Vierakker. Deze tafel heeft ongetwijfeld deel uitgemaakt van de oude tuinaanleg waar thans in het geheel niets meer van terug te vinden is. Door een ruilverkaveling verdween ook nog de oude oprijlaan.

De dochter van Evert Jan Heuvelink, Hendrika, trouwde met Derk Jan Tjoonk en bracht zo het goed in een ander geslacht. Het Huis te Vierakker behoort thans aan hun kleinzoon, eveneens Derk Jan Tjoonk geheten.

Zo zien we een boerderij Meyerinck opklimmen tot adellijk landgoed en weer terugvallen tot de oorspronkelijke bestemming van boerderij.

J. Harenberg

Verkooping van het

Oud Adellijk **LANDGOED HAVEZATHE VIERAKKER.**

De Notaris VAN TRICHT te *Steenderen*, zal op Woensdag 9 Mei 1866, ten huize van H. GERRITSEN aan *de Vlieg* te *Vierakker* onder *Warnsveld*, bij inzet en hoogen en 14 dagen daarna op Woensdag 23 Mei 1866, ten huize van den Heer BECK in het Logement *de Kroon* te *Zutphen*, bij toeslag, telkens des voormiddags 11 ure verkoopen:

Het oud adellijk **LANDGOED Havezathe Vierakker**, met **Regt van Duiventil**, gelegen op $\frac{3}{4}$ uur afstand van *Zutphen* nabij den grindweg *Zutphen-Emmerich* en aan den geprojecteerden kunstweg *Zutphen-Hengelo*, in de buurtschap *Vierakker*, gemeente *Warnsveld*, bestaande in kapitaal **HEERENHUIS** met drie Verdiepingen, beneden: Keuken, Waschkamer met Welwaterpomp, Dienstboden en Knechtskamer, Kelders en Berggang; de tweede Verdieping: ruime Vestibule en Gang, groote Zaal, twee Voor- en twee Achterkamers, waaronder Geplafonneerd en met Marmeren Schoorsteenmantels, Provisiekamertje enz.; boven: 5 Slaap-, Logeer-, Meiden- en Provisiekamers, en groote Droogkamer; voorts Koetshuis met Stalling voor 6 Paarden en Bijgebouwen, annexe Boerderij met Stalling voor 24 stuks Rundvee, Varkenshokken enz.; Overdekte Vaaltstal, groote nieuwe Korenberg, waaronder een Dorschwerktuig, Arbeiderswoning, Boomgaard, Tuinen; Grachten, Vijvers, uitnuntende Bouw- en Weidelanden en Bosschen met opgaande, deels zware Boomen, alles aan elkander gelegen, groot 40 Bunder, 54 roeden, 5 Ellen.

Dit Landgoed te veilen in 9 perceelen, 7 ondermassa's en generale massa, alles bij billetten omschreven.

De genummerde Boomen zullen op 9 Mei 1866, twee uren vóór de inzetting, mede bij GERRITSEN, met regt van naasting worden geveild.

De aanvaarding is 1 November 1866.

Informatiën of *franco* aanvraag te bekomen ten kantore van voornoemden Notaris en aanwijzingen bij den eigenaar den Heer J. U. SEVINK, op den Huize *Vierakker*.

De zaak Boeijink

door J. van den Broek te Vorden

Het begin

Op 5 november 1918 trad de Landarbeiderswet van 20 april 1918 in werking. Deze wet maakte het mogelijk om geldelijke steun, in de vorm van een geldlening, te verschaffen aan landarbeiders die een eigen huis met grond (in de wet een 'plaatsje' genoemd) wilden verwerven. Aanvragen moesten worden ingediend bij op te richten verenigingen, die in meer dan één gemeente werkzaam konden zijn, of bij de gemeente zelf als er niet zo'n vereniging ter plaatse bestond. Voor de gemeenten Lochem en Laren Gld. was er wel zo'n vereniging opgericht die de naam Landarbeiderswetvereniging Lochem-Laren had gekregen.

In het begin van het jaar 1927 verzocht H.J. Boeijink ook in aanmerking te mogen komen voor geldelijke steun bij de bouw van een arbeiderswoning en de verwerving van de bijbehorende grond. Hij woonde toen met zijn gezin aan de Schoneveldsdijk onder Barchem in een eigen huisje dat in de jaren 1924-1925 was gebouwd bij de boerderij de Korte Maat, in de nabijheid van de kruising van de Schoneveldsdijk met de Mosselseweg.

Boeijink werkte als grondwerker, maar boerde ook nog een beetje en daarbij was hij ook nog klompenmaker. In die tijd werd in Ruurlo een klompenfabriek opgericht waardoor Boeijink zijn klandizie zag verminderen. Hij wilde zich daarom meer op het boeren gaan toeleggen en zag wel wat in de moge-

lijkheden die de Landarbeiderswet bood voor de vestiging van een nieuw bedrijf. Een bijkomend voordeel was nog dat hij als grondwerker geen moeite zou hebben met de ontginning van de woeste grond die meestal (vanwege de lage prijs) voor dit soort 'plaatsjes' werd gekocht.

De moeilijkheden

De aanvraag leek een goede kans van slagen te hebben en de Lochemse vereniging raadde Boeijink aan vast uit te kijken naar een stukje grond voor de bouw van de woning. Hij deed dat en, toen hij een geschikt terreintje vond, kocht hij het. De subsidie was toen echter nog niet verleend en de aanvraag werd later afgewezen omdat Boeijink al een eigen woning bezat en de kosten boven het maximum bedrag van f 4.000,- werden begroot.

De procedure voor de verkoop van zijn huis moest toen worden gestopt en het bouwterreintje moest weer van de hand gedaan worden. Dat leverde verlies op en omdat ook de notaris geld wilde zien, kwam Boeijink in de schuld. Hij vond dat hij onbillijk was behandeld en schreef brieven aan de politicus Mr. Marchant en aan de Koningin. Dat deed hij eerst zelf en later kreeg hij hulp van Mr. A. Gewin, een advocaat die hij via zijn broer kende. Het haalde allemaal niets uit en op 16 december 1930 schreven Burgemeester en Wethouders van de gemeente Laren Gld., op verzoek van de minister van Financiën, een brief aan Boeijink waarin wordt medegedeeld dat er geen middelen ter beschikking gesteld kunnen worden om hem uit de moeilijkheden te halen.

Nieuwe aanvallen

Een nieuwe fase en nieuw élan ontstaat door de inschakeling van de gepensioneerde generaal-majoor J.C.C. Tonnet, die in Vorden op het landhuis 'het Hoetink' woonde. Boeijink deed een beroep op hem in de veronderstelling dat deze generaal de bevelhebber was waaronder hij eerder als militair had gediend. Dat bleek echter een oom te zijn van de Vordense generaal Tonnet. Toen Boeijink de Vordense generaal in december 1930 benaderde en hem zijn verhaal vertelde, bleek laatstgenoemde daardoor zó te zijn gegrepen, dat hij zich voor Boeijink wilde inzetten, ook al was hij niet diens militaire commandant geweest.

De zaak Boeijink stond er op dat moment erg slecht voor. De Boerenleenbank in Laren had hem per 1 januari 1931 de hypotheek van f 2.000,-, die op zijn huisje aan de Schoneveldsdijk rustte, opgezegd omdat hij de jaarlijkse aflossing niet kon betalen. Bovendien was de schuld aan de notaris opgelopen tot f 900,-. Mr. Gewin zag er geen heil meer in en generaal Tonnet weinig. Laatstgenoemde benaderde verschillende personen, onder andere de minister van Financiën Jhr. de Geer, die hem in audiëntie ontving, maar niet kon helpen.

Door diverse instanties zijn aan Boeijink wel compromisvoorstellen gedaan, maar hij vond die niet aanvaardbaar en het slot is dat zijn huis aan de Schoneveldsdijk bij executie wordt verkocht. Het gezin Boeijink mag wel blijven wonen maar zij vinden zich zo onbillijk behandeld dat ze geen huur betalen. Ze worden dan uit het huis gezet en de gezinsleden worden bij familie ondergebracht.

De generaal en Boeijink geven de zaak echter niet op. Door middel van brieven aan Burgemeester en Wethouders van Laren Gld. en de Koningin en 'Open brieven' aan de plaatselijke bevolking, wordt getracht het tij te doen keren. Het helpt echter allemaal niets en de generaal, die de zaak Boeijink graag gerechtelijk behandeld zou willen zien, krijgt daar rechtstreeks niet de kans toe. Hij zegt dan: "Nu ga ik ze beledigen en als ik dan voor de rechter kom, kan ik misschien de zaak Boeijink ook aanhangig maken". Hij neemt daarvoor diverse personen op de korrel, waaronder de burgemeester van Vorden, W.C. Arriëns. Tonnet maakt zich door deze methode bij verscheidene personen minder geliefd en zo ontslaat de burgemeester van Vorden hem bijvoorbeeld als Commandant van de Burgerwacht.

Door veel mensen en instanties wordt hij als de kwade genius in de zaak Boeijink beschouwd. Bij een verhoor van Tonnet op 28 februari 1934 door Mr. H.L. Wilkens, Rechter-Commissaris te Zutphen, is op verzoek van laatstgenoemde de psychiater Dr. J.G. Schnitzler aanwezig. Als de generaal daarna op 8 maart 1934 weer voor de rechtbank te Zutphen moet verschijnen, wordt door de Officier van Justitie zijn opsluiting gelast op grond van een psychiatrisch rapport van genoemde Dr. Schnitzler. Hij wordt eerst in Zutphen opgenomen en later in het Provinciaal Ziekenhuis te Santpoort.

Tonnet zou Tonnet niet zijn als hij niet terugvocht. Maar ook de inwoners van Vorden lieten zich niet onbetuigd en onder leiding van de heren Wesselink, Kost en Derksen worden 500 handtekeningen van gezinshoofden uit Vorden verzameld, die voor zijn vrijlating pleiten. Het resultaat is dat hij op 27 maart 1934 weer wordt ontslagen. De generaal is daarna nog jaren bezig geweest met het verkrijgen van rechtsherstel voor hemzelf, maar slaagde daarin officieel niet. Er bleven verder ook moeilijkheden en in 1936 moest hij weer verschijnen voor de Arrondissementsrechtbank te Zutphen terzake van opzettelijke belediging van burgemeester Arriëns van Vorden.

Een nieuwe start

Het officiële recht had z'n beloop gehad en de kranten, die uitgebreid over de ontruiming van de woning hadden geschreven, trokken de conclusie dat een procedure om alsnog recht te verschaffen te lang zou gaan duren, óók als die nog zou baten. De zaak werd daarom over een andere boeg gegooid en o.a. in de krant het 'Nieuws van de Dag' van 30 maart 1934 werd een oproep geplaatst met de volgende woorden: 'Beter ware het - voor Boeijink althans -

wanneer de Nederlandsche burgerij de hand in den zak stak. Recht kan zij niet doen. Wel geleden leed voor een klein deel herstellen. Dan heeft toch generaal Tonnet ten slotte gezegenvierd. Een zege, die wij dezen militair graag gunnen'.

Het dramatische van de toestand van de familie Boeijink wordt geïllustreerd door de huisvesting in een door de generaal beschikbaar gestelde padvindertent en in een kippenhok. De voorlopige oplossing van het onderbrengen bij familie bracht namelijk toch wel bezwaren met zich mee en de povere huisvesting in tent en kippenhok zou ook meer tot de publieke opinie spreken. Een foto daarvan wordt opgenomen in de Telegraaf van 4 april 1934 en in het verhaal daarbij zegt de generaal dat naar zijn mening Boeijink schadeloos moet worden gesteld door een geheel nieuw huisje met wat grond en hij voegt daaraan toe: 'Met een paar duizend gulden kan het pleit beslecht worden. Wie wil medehelpen dit geld te verzamelen? Wie wil daardoor tevens medewerken om mij de bejegening te doen vergeten, die mijn deel is geweest? De gepensioneerde schout-bij-nacht H.J. Hartkamp, De Ruijterlaan 2 te Velp Gld., gironummer 60167 heeft zich bereid verklaard tot het verzamelen en verantwoorden der gelden. Die spoedig helpt, helpt dubbel'. Eenzelfde bericht staat in het Volksblad van 5 april 1934.

Het Nederlandse volk toont zich van de goede kant en op 12 april 1934 kan de Telegraaf al melden dat er f 4.500,- bijeengebracht is. Boeijink kan nu op de fiets stappen (schrijft de krant) en een stukje grond in de omgeving zoeken waar hij een huisje kan laten zetten. Dat gelukt hem in de buurtschap de Wil-

denborch onder Vorden, waar hij een perceel grond koopt ter grootte van 1.17.30 ha. Dan gaat het snel: architect G.J. Mellink uit Vorden maakt een tekening, de bouwaanvraag wordt ingediend op 31 mei 1934 en de bouwvergunning wordt op 7 juni daaraanvolgend verleend. De aannemer wordt de firma Hissink uit Laren.

Generaal Tonnet legt op 26 juli 1934 officieel de eerste steen van de woning. De bouw gaat ook vlug en op 23 oktober 1934 kan het huis al door generaal Tonnet aan de familie worden overgedragen. Dat gebeurde onder grote belangstelling. Totaal is dan f 6.000,- bijeengebracht, voldoende om de grond en de bouw van het huis en schuur te betalen, de nog uitstaande schulden af te lossen en zelfs nog een spaarbankboekje voor elk van de kinderen te openen met een inleg van f 100,-. De overdracht van de woning op 23 oktober 1934 komt in geuren en kleuren in de krant te staan. Generaal Tonnet houdt een lange rede waarin hij de hele gang van zaken nog eens de revue laat passeren en dan hijst Boeijink de vlag en onthult de gedenkplaat in de voorgevel.

Aan beide zijden van deze plaat is een kop gebeeldhouwd met een honend uiterlijk, terwijl in het midden een inscriptie is aangebracht met de volgende woorden: *'Boeijink en zo ligt thans voor onzen held zijn trotsche weerp partij geveld, naar Staring's 'Jaromir' eerbiedig opgedragen aan generaal Tonnet door den schenker en maker E.J. Hoek, sierkunstenaar te Amsterdam, geb. te Vorden 12-8-1883'*.

Vervolgens leest de heer E.J. Hoek het volgende gedicht voor:

*Het Boeijink-huis van hout en steen
Ontstond door wederwaardigheen
Zij vormden een geschiedenis
Waarvan hij zelf het centrum is
Maar zeker dient hier sterk gelet
Op Generaal J.C. Tonnet.
Dank zij zijn weldoortastendheid,
Zijn zorg en ook barmhartigheid,
Krijgt Boeijink thans heel frank en vrij
Zijn eigen erf en boerderij.
De kop'ren plaat zal ongeschonden
Aan 't huisje eeuwig zijn verbonden,
Al zal het tij nog zo verloopen,
Niemand mag die plaat verkoopen.
Ze hoort als rozen bij het kruis
Onvervreemdbaar bij het huis.*

In de zijgevel van de woning is een gedenkplaat aangebracht met het volgende opschrift: *'Den 23sten oct. 1934 werd deze woning, die gesticht is uit de bijdragen van 2.500 edelmoedige mannen, vrouwen en kinderen van uit het geheele land, overgedragen aan H.J. Boeijink.'*

Generaal J.C.C. Tonnet overleed op 4 maart 1937, zeventig jaar oud, en werd op 9 maart daaraanvolgend op de Algemene Begraafplaats te Vorden ter aarde besteld.

H.J. Boeijink overleed op 85-jarige leeftijd op 20 april 1974. Hij heeft tot die datum in zijn huis op de Wildenborch gewoond; eerst als hoofdbewoner en later inwonend bij het gezin van zijn dochter en tenslotte in een afzonderlijke kamer, die in 1952 aan de woning was aangebouwd. Die dochter, Harmina Esselina, is getrouwd met R. Brunsveld. Zij kwam in 1952 met haar gezin in het huis wonen en zij en haar man namen de zorg voor Boeijink sr. op zich. Nu wonen zij er nog steeds, maar Boeijink sr. is inmiddels overleden. De gedenkplaat en de gedenksteen zijn ook nu nog steeds aan het gebouw aanwezig en getuigen van de lange en ingewikkelde geschiedenis die aan de bouw voorafging.

Dit artikel is een verkorte weergave van een meer volledig verslag, opgenomen in het Jaarboek Achterhoek en Liemers 1989 van de Oudheidkundige Vereniging 'De Graafschap'. Nu is de nadruk gelegd op hetgeen zich in de gemeente Vorden heeft afgespeeld.